

***Rola rodziny i szkoły
w rozwijaniu zainteresowań
czytelniczych dzieci***

Opracowanie: Dorota Gąsior

*„Przy pomocy książek wielu staje się ludźmi uczonymi nawet poza szkołą,
bez książek zaś nikt nie wykształci się nawet w szkole.”*

Jan Amos Komeński

Rozwój cywilizacji, zmiany polityczne, gwałtownie rozwijająca się technika, wszechobecny komputer czy telefon w życiu ludzi dorosłych i dzieci otwierają coraz więcej dróg do rozwoju ludzkich możliwości. Jednak stwarzają także szereg zagrożeń i niebezpieczeństw, przed którymi należy młodych ludzi ostrzegać oraz nauczyć ich z nimi walczyć.

Z praktyki pedagogicznej wiemy, jak ważna jest obecność książki w życiu każdego człowieka, jej wszechstronna pomoc w poznawaniu, przeżywaniu, budzeniu uczuć, zainteresowań oraz wyznaczaniu dróg przyszłej nauki i pracy.

Człowiek jednak nie rodzi się czytelnikiem, staje się nim dopiero na skutek wrastania w konkretną kulturę. We wczesnym okresie życia dziecko nie przejawia samoistnych potrzeb czytelniczych. W zależności od warunków kulturowych w jakich dziecko żyje i wzrasta, książka może się pojawić w jego życiu wcześniej lub później lub nie pojawić się wcale. Dziecko przebywając w określonym środowisku nabywa specyficznych doświadczeń, co z kolei wpływa na różne jego właściwości osobowościowe, a między innymi na zainteresowania.

Czytelnictwo nie dokonuje się także samoistnie, jest pracą rodziców, nauczycieli oraz grupy rówieśniczej. Niebagatelny wpływ na proces rozwijania zainteresowań czytelniczych ma środowisko domowe. **„Rodzina stanowi podstawową grupę społeczną, dzięki której dziecko od najmłodszych lat styka się z podziałem ról społecznych, uczy się obcowania i współżycia, przejmują bezkrytycznie zachowanie rodziców, rodzeństwa, naśladuje ich, hołdując reprezentowanym przez nich postawom i wzorom. W kręgu rodziny zaczyna się kształtować pozytywna lub negatywna postawa dziecka wobec książki. W rodzinach rozczytanych, obcujących na co dzień z książką, od najwcześniejszych lat kształtuje się pozytywny stosunek do książki. Nie można oczekiwać takiej reakcji od dziecka w domu pozbawionym uznania dla książki.”** (A. Wajda)

Pierwsze kontakty z książką dziecko zawdzięcza głównie rodzicom, którzy mu opowiadają lub czytają bajki, kupują małe książeczki, osvajają przyszłego czytelnika z książką. Początkowo kontakt z książką jest elementem zabawy, w czasie której dziecko z zaciekawieniem ogląda jej obrazki, ustala jej treść, wyraża własne skojarzenia. „Zmiana w zachowaniu się dziecka w kontaktach z książką zachodzi pod wpływem czynności osób dorosłych. Postępowanie dorosłych w stosunku do książki staje się wzorem dla dziecka, wzorem obcowania z nią.” (M. Kielar-Turska)

We współczesnej rodzinie mimo wyższego poziomu wykształcenia rodziców, obserwuje się wiele niekorzystnych układów rodzinnych. Praca na zmiany, zmęczenie rodziców, wyręczanie się telewizorem, komputerem wpływają niekorzystnie na rozbudzenie zamiłowania do książki. Dzieci, które dopiero w szkole zaczynają przygodę z książką na ogół napotyka ją na trudności.

Praca z książką i problem rozwoju zainteresowań czytelniczych zajmuje istotne miejsce w całokształcie oddziaływań dydaktyczno – wychowawczych, przede wszystkim dlatego, iż w praktyce to właśnie szkoła stanowi często pierwszą, a czasami jedyną możliwość szerokiego kontaktu młodego czytelnika z książką. „Organizowanie startu czytelniczego dziecka powinno być ciągiem rozumnych poczynań polegających na szukaniu i podsuwaniu dziecku takich pozycji, które znajdą w jego psychice silny oddźwięk.” (J. Długosz, E. Orzech)

W pierwszych kontaktach dziecka z książką w szkole, istotną rolę odgrywa nauczyciel, a jego interpretacja utworu jest często ważniejsza od samej treści książki.

Dzieci w wieku wczesnoszkolnym chętnie sięgają po literaturę baśniową, pojawia się także zapotrzebowanie na utwory o tematyce związanej z grupami rówieśniczymi, rodziną, światem roślinnym i zwierzęcym. W miarę upływu czasu oraz zdobywania przez dziecko większej sprawności czytania i rozumienia zainteresowania poszerzają się o literaturę przygodową, gdzie szczególnie istotna jest wartka akcja, przeżycia i doznania bohaterów. W wieku 9-10 lat pojawiają się zainteresowania literaturą historyczną. Dzieci w tym wieku wybierają książki kierując się opinią kolegów lub wzorcami zaczerpniętymi z telewizji lub kina, niekiedy odrzucając propozycje dorosłych. Chętnie sięgają po komiksy.

Literatura dziecięca stanowi nieodłączny element procesu wychowania dając szeroki wachlarz oddziaływań i pozytywnych wzorów. Oferując dziecku książkę, która obok tekstu literackiego spójnego z zainteresowaniami dziecka

zawiera artystyczną ilustrację, budzimy w nim wrażliwość estetyczną, poczucie piękna, możemy skłonić je do podejmowania działań twórczych. Dzieci mając mały bagaż doświadczeń poprzez odpowiednio dobraną literaturę poznają świat, ludzkie losy, obyczaje, historię oraz uczestniczą w wydarzeniach niedostępnych. Stały kontakt z książką daje możliwość rozwoju wyobraźni, myślenia, procesów analizowania oraz porównywania, szukania przyczyn i skutków, wyciągania wniosków, ćwiczenia pamięci i uwagi, a także wzbogacania słownictwa oraz rozwijania umiejętności prawidłowego posługiwania się językiem ojczystym.

Przed rodzicami i nauczycielami stoi zatem ogromne zadanie właściwego doboru literatury dla swoich wychowanków, ale przede wszystkim ukształtowanie właściwej postawy wobec książki, aby stała się ona częścią życia ich dzieci i nie przegrała ze zdobyczami techniki. Raz dobrze wzbudzona miłość do książki zostaje bowiem na całe życie.

Pamiętać także należy o tym, iż nasze działania nie mogą polegać na narzucaniu czy selekcyonowaniu pozycji książkowych dla dzieci, lecz na stworzeniu partnerskiej współpracy z dzieckiem przy wyszukiwaniu oraz wyborze odpowiedniej lektury. Konieczne są zatem liczne rozmowy, wspólne wyprawy do biblioteki czy księgarni, propozycje zgodne z wiekiem i zainteresowaniem dziecka i oczywiście właściwy przekaz literatury.

Przebieg procesu kształtowania zainteresowań wymaga atmosfery życzliwości, szacunku dla dziecka, u którego zainteresowania chcemy kształcić. Jest to proces długotrwały. Należy od klasy pierwszej stopniowo przyzwyczajać dziecko do samodzielnego czytania książki. Konieczne jest zainteresowanie rodziców książkami czytаныmi przez dziecko. Najcenniejszym sojusznikiem w rozbudzaniu zainteresowań czytelniczych jest biblioteka, która powinna przyciągać dzieci nie tylko reklamą książki, ale także trafną poradą, wskazaniem książek, które mogą interesować danego ucznia, nie za łatwych i nie za trudnych.

W klasach niższych możemy stosować różnorodne metody pobudzające rozwój zainteresowań czytelniczych. Mogą to być recenzje ulubionych książek, przedstawione na zajęciach w formie swobodnych wypowiedzi lub własnoręcznie wykonanej ilustracji, mogą to być cykle poranków czytelniczych przygotowanych w klasie poświęcone znanemu autorowi książek dla dzieci lub wybranej tematyce. W kształtowaniu trwałych zainteresowań czytaniem niezbędne jest wyrabianie nawyku gromadzenia własnego księgozbioru.

W celu urozmaicenia lekcji z lekturą można stosować gry i zabawy dydaktyczne związane z czytelnictwem. Mogą to być gry polegające na dobieraniu parami nazwisk autorów oraz tytułów książek lekturowych, rozwiązywanie rebusów, zagadek, krzyżówek, odgadywanie postaci z lektur na podstawie zgromadzonych cech, porządkowanie zdarzeń i postaci z poznanych lektur itp.

Aby nauczyciel przyczynił się do rozwijania zainteresowań czytelniczych swoich uczniów, musi poznać swoich wychowanków od strony biopsychicznej i społecznej, zdobyć ich zaufanie oraz własnym postępowaniem dawać przykład młodemu czytelnikom, zachęcając ich do korzystania z takiej rozrywki, jaką jest piękna książka.

Bez względu na sytuację rodzinną czy wykształcenie każdy rodzic, jeśli chce, by jego dziecko było mądre i odniosło sukcesy w życiu i w szkole powinien codziennie czytać mu głośno przez około 20 minut. Czytanie jest proste, bezpłatne i dzieci je uwielbiają, a czynność ta stanowi potężną stymulację dla mózgu. Nawet dzieci z upośledzeniami umysłu, którym rodzice dużo czytają rozwijają się znacznie lepiej.

Poświęcony czas na rozwój zainteresowań czytelniczych w perspektywie czasu wzbogaca rozwój intelektualny uczniów. Dzieci odczuwają głód książki, wzbogacają swoje biblioteczki domowe, czytają coraz lepiej, ze zrozumieniem nowe pozycje, mają swoich ulubionych pisarzy. Szanują książkę i żyją z nią na co dzień. Książka staje się ich najlepszym przyjacielem.

Czytanie jest dziś ważniejsze, niż było kiedykolwiek w przeszłości, gdyż świat jest teraz bardziej skomplikowany. Przyrastają informacje i ten kto nie czyta, nie nadąza za tymi zmianami.

Żyjemy w cywilizacji cyfrowej. Jednak telewizja czy komputer nie rozwijają u dzieci myślenia, wywołują lęki oraz znieczulają na pomoc. Codzienne czytanie jest szczepionką przeciwko wielu niepożądanym wpływom oraz zagrożeniom dla umysłu i psychiki dziecka ze strony współczesnej cywilizacji.

Czytanie z dziećmi wartościowych książek, rozmowa o ich treści, kształtowanie potrzeby i nawyku czytania jest warunkiem rozwoju krytycznego myślenia, mądrości życiowej, wyobraźni oraz wrażliwości moralnej. To droga do uczestnictwa w kulturze i jej współtworzenia.

Zachęcajmy więc dzieci do czytania, pokazujmy im wartości płynące z czytelnictwa, starajmy się rozkochać ich w książce.

*„...niewiele rzeczy ma na człowieka tak wielki wpływ jak pierwsza książka, która trafia do jego serca. Owe pierwsze obrazy, echa słów, choć wydają się pozostawać gdzieś daleko za nami, towarzyszą nam przez całe życie i wznoszą w pamięci pałac, do którego, wcześniej czy później – i nieważne, ile w tym czasie przeczytaliśmy książek, ile światów odkryliśmy, ile się nauczyliśmy i ile zdążyliśmy zapomnieć – wrócimy.(...) „ **Carlos Ruiz Zafón***

*"Książki sprawiają, że opisywane w nich historie i wyrażone opinie stają się twoimi i po skończonej lekturze nie jesteś już tym samym człowiekiem, jakim byłeś, kiedy ją zaczynałeś. Bardzo inteligentni ludzie napisali niektóre z tych stron; i jeśli potrafisz czytać z pokorą, cierpliwością i chęcią uczenia się, nigdy się nie zawiedziesz. Nawet to, czego się nie rozumie, utkwi ci w jakimś zakamarku głowy i czeka, żeby kiedyś w przyszłości nabrać sensu i zmienić się w rzeczy piękne i pożyteczne." **Arturo Pérez-Reverte***

Bibliografia;

Długosz J., Orzech E., *Praca z lekturą na lekcjach języka polskiego w kl. I-III*, Wyd. „Fraza”, Rzeszów 1992.

Kielar-Turska M., *Dziecko jako odbiorca literatury*, PWN, Warszawa 1992.

Patzerowa M., *Lektura uczy, bawi, wychowuje*, PZWS, Warszawa 1073.

Wajda A., *Metodyka i organizacja czytelnictwa*, PWN, Warszawa 1983.

Koźmińska I., Olszewska E., *Wychowanie przez czytanie*, Świat Książki Warszawa 2010.